

Novi Rod

A. ČERNIČ

Št. 3.

List za mladino

1922

NOVI ROD

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 12 L, za pol leta 6 L, za četrt leta 3 L; posamezne številke so po 1 L.

Letna naročnina za inozemstvo: 15 L.

Izdaja „Zveza jugoslovanskih učiteljskih društev“
v Trstu.

VSEBINA

†Ivan Cankar: VRABEC SPOMLADI	Stran 33
Karel Širok: POLŽKI	„ 34
Fr. Mličinski: ZGODBE KRALJE- VIČA MARKA: Posestrima vila	„ 36
Fr. Lipah: DEČEK IN VRAG (Norveška narodna)	„ 38
Ivan Albreht: PRAVLJICA O DEČKU, KI JE ZNAL PETI	„ 39
Ivan Zorec: PRAVLJICA O UMET- NIKU	„ 41
Lev N. Tolstoj - Al. Gradnik: NAJ- BOLJŠE HRUŠKE	„ 44
POUK IN ZABAVA	„ 45
KOTIČEK MALIH	„ 47

Odgovorni urednik: Josip Ribičič.

Uredništvo se nahaja: v Trstu, ulica Fabio Severo šte. 25.

Upravništvo: Škorklja Sv. Peter šte. 62.

Tiska tiskarna „Edinost“

v Trstu.

† IVAN CANKAR — Priobčil CVETKO GOLAR:

VRABEC SPOMLADI.

Sam ne vem, se mi le sanja:
 Kakor v rojih se bučele
 pridrvijo s kotov panja —
 pevke vse naenkrat vzele
 so čez noč se v tej tihoti;
 vse spet poje, vse je živo,
 jedva pridem zdaj na njivo,
 plica čivka v vsakem kofu.

Nikdar nimam ure proste,
 srce mi skrbi je polno,
 časa nimam gledal' hoste,
 poslušati pridno žolno.
 Slavec žvižga svoje glase,
 škrllec se vrtil po zraku,
 lazi jež po gozdnem tlaku —
 vsem' življenju perje rase.

Pravega ne najdem mesta,
 krog po gozdu slamo nosim,
 tu mi je predolga cesta,
 tu ni kaj, da se nakosim.
 Če si gnezda ne postavim,
 pa ne najdem spet družice —
 v svojem kraju so vse plice,
 jaz nikamor se ne spravim.

Tu naj bo ti vrabec miren,
 ko sovražna ga usoda
 čez ves gozd poganja širen:
 od izhoda do zahoda. —
 Majnik zlati se že bliža;
 zdaj gosenic bo obilo,
 žalostno bo vse minilo —
 zame dosti bo drobiža.

To pesem je zložil naš rajni pesnik in pisatelj, IVAN CANKAR, velik prijatelj malih in nedolžnih, ko je obiskoval tretji razred ljubljanske realke. Bilo je to leta 1891., ko je bil pesnik star 15 let.

KAREL ŠIROK :

POLŽKI.

POZMAM MOŽA...

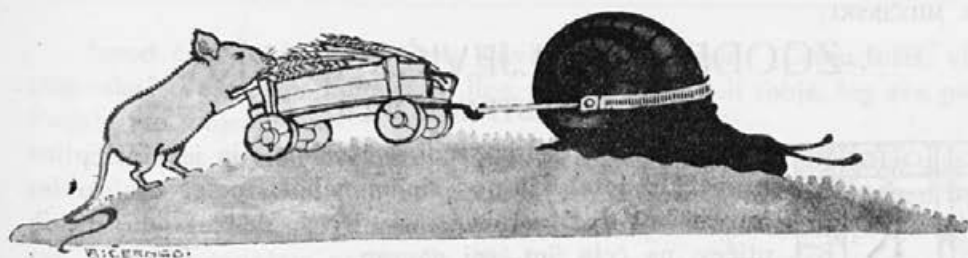
Poznam moža,
 ki hišico ima,
 v njej vedno rad čepi,
 a včasih vendar se premaga,
 ves dan po gozdu se sprehaja
 in vendar nili pol pedi
 ne gre nikdar od praga.

POLŽEK NIMA NOGIC.

Polžek, kje imaš rogé,
 polžek, kje imaš nogé? —
 Polžek kima,
 nogic nima,
 brez nožic on popoluje,
 coklic nič ne potrebuje,
 potrebuje pa rožičke,
 da oplašiš otročičke,
 ki po gozdu rajajo,
 polžiču nagajajo.

POLŽEK ORJE...

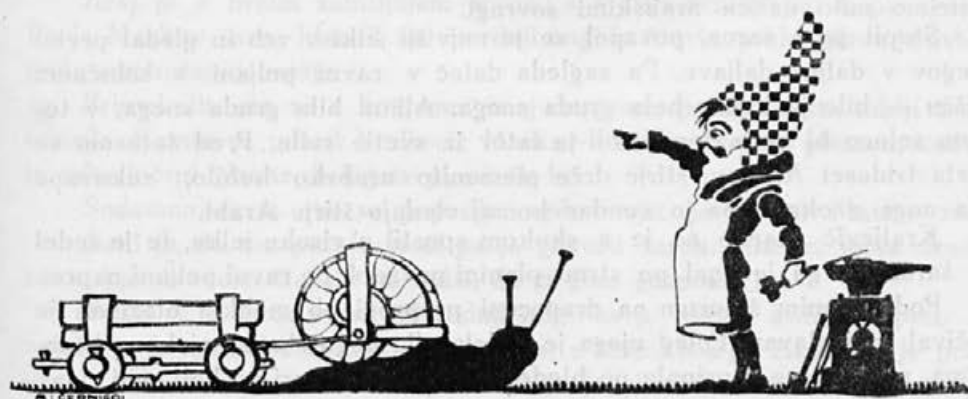
Polžek orje,
 miška seje.
 Zrastla bo pšenica,
 polžek jo opleje ;
 miška jo požanje ;
 miška jo požanje,
 polžek v mlin odpelje ;
 polžek v mlin odpelje,
 miška v mlinu zmelje.

POLŽEK PRI KOVAČU.

Oj kovaček,
 čuj me, čuj :
 hitro, hitro,
 me podkuj !
 Lažje vlekel
 bom voziček,
 naglo dirjal
 ko konjiček ...

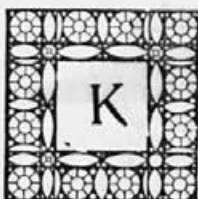
„Tudi če mi plačaš z zlati
 te ne morem podkovati ! —
 Pojdi polžek, pojdi v gaj,
 in počakaj kraj vodice,
 da ti zrastejo nožice,
 polte pridi spet nazaj ! —
 Ko imel boš nogice,
 ti nabijem podkvice !“

FR. MILČINSKI:

ZGODBE KRALJEVIČA MARKA.

14. POSESTRIMA VILA.

raljeviču Marku se je sredi noči sanjalo in je videl ptico prepelico, letela je pod sinjim nebom, poleg nje sta leteli drobni dve lastovici, vse tri je podila jata mrkih ptičev, na čelu jim črni gavran.

Premišljal je kraljevič Marko svoj sen, dvignil se je, užgal je luč in je poklical svojo verno ljubico Nadanojlo, ali mu more razložiti, kar se mu je sanjalo.

Verna ljuba ga je poslušala, hitro mu je razložila in razodela: «Ptica prepelica je tvoja posestrima, vila pogorska, drobni lastavici sta nejakim ji hčeri, jata mrkih ptičev — čuj, Marko! — je trideset Arabov. Vodi jih črni glavkar, v zeleni planini so ugrabili jedno ti posestrimo.»

Kraljevič Marko je skočil na noge: «Verna mi ljuba, hiti in opremi mi mojega šarca, da zajamem črnega gavrana in njegovo jato še v zeleni planini in iz rok mu otmem jadne žrtve, predno ž njimi uteče v široko arabsko zemljo.»

Nadanojla se je žurila v konjske hleve, da ustreže Markovemu ukazu. Ali šarec je ni pustil blizu, strigel je z ušesi, bil je s kopiti, grizel z zobmi. Vrnila se je in je plakala: Marko, dobri moj gospodar, odpravljaj se v smrt, šarec se brani na pot.»

Kraljevič Marko se je smejal: «Ne boj se! Ne smrti, le težkega boja se nadje šarec.»

Sam si je šarca osedlal in obuzdal, lepo se je poslovil, na hrbtu svoje zveste živali se je pognal uren kakor vihar iz belih dvorov v temno jutro, v široko gorovje ga je nesla pot, z grebena v greben.

Dve je premagal planini pred zoro in dnem, na tretji mu je osvanilo solnce; na tej planini je bilo vili pogorski in njenim družicam vajeno rajališče. Kraljevič Marko se je oziral na okoli — nikoder sledu ne za posestrimo milo ne za arabskimi sovragi.

Stopil je s šarca, povzpel se je najvišji jelki v vrh in gledal preko bregov v daljne daljave. Pa zagleda daleč v ravni poljani v solnčnem blišču — bilo je kakor bela gruda snega. Ali ni bila gruda snega, v toplem solncu bi se raztopila, bil je šator iz svetle svile. Pred šatorom se kreta trideset Arabov; štirje drže plemenito arabsko kobilu, zakovane ima noge z okovi, pa jo vendar komaj vladajo štirje Arabi.

Kraljevič Marko se je s skokom spustil z visoke jelke, že je sedel na šarcu, že ga je gnal po strmi planini navzdol, po ravni poljani naprej.

Pod svilenim šatorom na dragoceni preprogi ob mehkih blazinah je počival črni glavkar. Poleg njega je sedela vila pogorska z nejakima hčerkama, solze so se ji usipale po blestem licu kakor biseri po beli svili.

Izpod čela jo je gledal črni glavlar in se ji rogal: «Čemu tožiš, vila pogorska? Veseli se: belo ti je lice, pa so i meni beli zobje, lep sva par! Poljubi me, objemi me!»

Bela vila ga je zavrnila: «Nikdar, črni Arabin, dokler hodita svojo pot solnce in mesec in se ne prelomi nebo! Gad te naj poljubi med oči, črna zemlja te objemi! Zanašam se na milostnega Boga, da mi pošlje rešitev, in še se zanašam na junaka Marka, da mu sen razodene mojo kruto nesrečo.»

Grohotal se je črni Arabec: «Šibka je tvoja tolažba, vila pogorska, visoko je Bog, daleč je kraljevič Marko.»

Še ni izpregovoril, že je čul pred šatorom besni rezget kobile. Trla je železne sponse, v kraj so odleteli arabski štirje čuvaji — zagledala je bila Markovega šarca.

Iz šatora se je žuril črni glavlar. Videl je junaka in se ustrašil. «Ajte, arabska deca, ujemite mi kraljeviča Marka, trideset vas je! Na hrbtu mu zvežite roke in mi ga priženite!»

Kraljevič Marko mu je zaklical: Arabski glavlar, črni gavran, mar ti ni sramota: trideset na enega! Daj, zajahaj plemenito kobilu, daj, da se ogledava sama, če si junak!»

Izpred šatora je gledala vila pogorska in je pozdravljala in blagrovla zvestega pobratima. Črni glavlar ponosen, ni mogel drugače, zajahal je kobilu, sprejel je boj. Zasmehaval je kraljeviča Marka: «Nesrečnik, ko si zapustil svoj Prilip, ali si se poslovil od gradu, od verne ljube, od milega sinčka? Nikdar več jih ne bodo videle tvoje oči.»

Odgovoril mu je kraljevič Marko: «Skrbi zase, črni gavran, jaz ne kanim, da danes poginem!» In je potegnil vitko bojno kopje, pomeril je in ga vrgel v Araba.

Črni glavlar je bil vaju boja. Ni se genil, z roko je ujel kopje, med prsti ga zlomil na dvoje.

Zdaj je z brzim zahitljajem sprožil v Marka črni glavlar kopje svoje. Pa je Markov šarec klecnil na sprednji nogi in Marku preko glave je žvižgnilo smrtonosno orožje.

Primeknila sta se s konjema drug drugemu, potegnili sta sablji in se udarila. Kamor je udaril kraljevič Marko — kakor bi palil plamen; koder je udaril črni glavlar, brizgala je rdeča kri.

Sedemnajstkrat sta se popadla, sedemnajst je prejel Marko ran.

Čutil je, da mu pešajo moči pa je govoril šarcu: «Šarec, moja desna roka, kje so tvoje sile, ali ne vidiš, da ti gine gospodar?»

Tedaj se je šarec vzel na zadnji nogi in je skočil kobilu v prsi, z zobmi jo je zgrabil rezgetajočo za ušesa, s težo svojega života jo je prevrgel, trikrat se je prevalila, pod kobilu je obležal strt in stlačen črni glavlar.

Priskočilo je trideset Arabov, ali se je kraljevič Marko zapodil nadnje. Tiral jih je, kakor lovec perutnino, paral jih je, kakor volk ovce, motal jih je, kakor veter veje, sekal jih je, kakor kosec travo. Enega samega je pustil, da domov nese glas o zlem koncu glavarja in njegove čete in o kraljeviča Marka slavi.

Z ranami pokrit se je vrnil kraljevič Marko k belemu šatoru.

Vila mu je prišla šarca in mu pomagala na tla, da je legel v mehke blazine. Hvaležna je hitela in je poletela v strmo planino po lekovitega bilja, komaj je odletela, že se je vrnila, izmila in obvezala je pobratimu rane in ga izlečila.

Zdrav se je vrnil kraljevič Marko v svoj beli Prilip, v strmi planini, v vrhu najstrmejšem, skritem v oblakih je ostala vila pogorska s hčer-kama nekajima, ljubima.

FR. LIPAH:

DEČEK IN VRAG.

(Norveška narodna.)

ekoč je šel po cesti deček in trl orehe; en oreh pa je bil črviv in to ga je tako ujezilo, da je zaklel. V tistem hipu se je pokazal sam vrag pred njim. Deček se pa ni ustrašil in ga je nagovoril:

«Kaj je res, kar ljudje govore, da se vrag lahko naredi tako majhnega, da zleze, če hoče, skozi šivan-kino uho?»

«Seveda», je zarenčal vrag.

«Rad bi vedel, če je to res. Na, pa zlezi v tale oreh!» je rekel deček.

In vrag je zlezal v piškavi oreh, deček pa je luknjico hitro zamašil z lesenim klinčkom. «Zdaj te pa imam» si je mislil deček, vtaknil oreh v žep in šel dalje. Prišel je do kovačnice in prosil kovača naj mu stre oreh. «Prava reč je to!» je rekel kovač, vzal najmanjše kladivo, položil oreh na naklo, vdaril, — toda oreh se ni razpočil. To ga je zjezilo in vzel je večje kladivo, pa tudi nič opravil. Vzel je še večje — vse zaman. Nazadnje je poskusil z najtežjim kladivom kar jih je imel.

«Da vidimo sedaj», je rekel in vdaril po orehu kar je mogel. In zares se je oreh razpočil s tako silo in ropotom, da je pol strehe odletelo, zagrmelo je, da so mislili, kovačnica se podre.

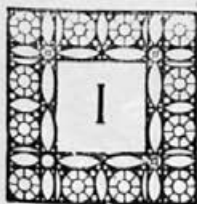
«Čudna reč je to», je rekel kovač, «človek bi mislil, da je bil sam vrag v orehu.»

Deček pa se je zvito zasmel: «Saj je tudi bil!»

IVAN ALBREHT:

PRAVLJICA O DEČKU, KI JE ZNAL PETI.

(Koroška.)

mela je mati sinka — in ker mu ni mogla dati nič drugega, ga je naučila peti. Kakor je bila siromašna, ga je vendar navadila tako, da je pel v žalosti in v veselju, v sreči in v nesreči. Pel je pa tako prelepo, da je gozd nehajl šumeti ob njegovi pesmi in so ptice onemele, kadar so ga slišale. Mati je bila vesela sina in ga je več-

krat bodrila:

«Nič se ne boj in le lepo poj! Pesem je prečuden dar, ki veselim veselje množi, žalostnim žalost zmanjšuje. Kadar ti bo hudo, pa si zapoj pesem, kakor ti jo bo srce povedalo.»

Sin si je zapomnil materine besede in se je zvesto ravnal po njih.

Medtem so materi potekli dnevi in je prišla ponje bela smrt. Sin je ostal sam in je bil silno žalosten, pa je pel, kakor ga je nekdan učila mati. Tako otožno je prepeval, da so ga naposled zaprosili sosedje, naj krene po svetu.

«Že prav», je dejal sin in jo je res mahnil križemsvet. Kamor je prišel in kjer je bil, povsod so ga imeli ljudje radi in so ga vabili k sebi ter so mu dajali vsega, kar mu je pozelelo njegovo srce.

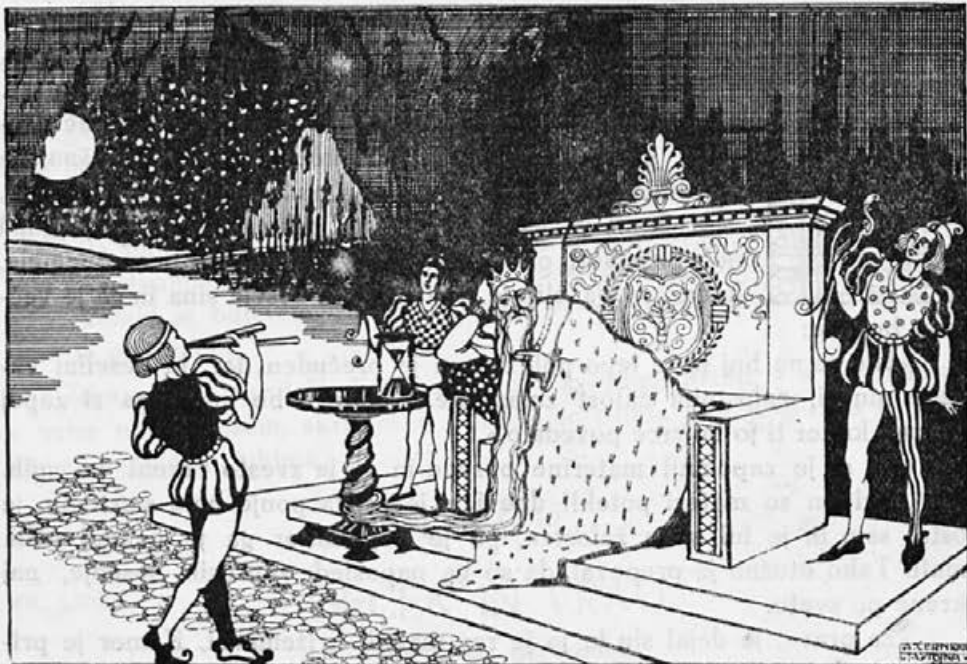
Na takem potovanju je nekoč zašel v prostran gozd. Hodil je in hodil in naenkrat mu je zmanjkalo poti. Nekaj časa je iskal izhoda in blodil okrog, naposled pa je utrujen sedel pod ogromno skalo in je hotel zaspati. Ali kakor je bil truden, je vendar še zapel. In glej! V skali se je zganilo, velika vrata so se odprla in pred začudenega pevca je stopil vojak junak in mu je rekel, na gre ž njim. Deček je bil vesel.

«Ravno prav», je dejal. «Sicer bi moral spatiti pod milim nebom nocoj.»

Vojščak ga je vodil izprva po temnem prostoru, naposled pa vedno bolj v svetle sobane, dokler nista nazadnje prišla v prekrasno dvorano, kjer je vse lesketalo v zlatu in v srebru in v prečudežni luči. Po stenah je viselo najraznovrstnejše orožje, po dvorani so spali vojaki junaki, a sredi dvorane je stala ogromna bela miza in za njo je sedel in dremal mogočen kralj, sam kralj Matjaž. Siva brada je ovijala belo mizo, dvakrat jo je bila že ovila in tretjič je započenjala rasti okrog nje.

«Zdaj pa zapoj», je rekel dečku vojak junak, ki ga je pripeljal v ta čudoviti kraj.

Dečku je zadrhtelo v radosti srce, ko je gledal tako imenitne stvari, pa je jel peti in je prepeval tako lepo in veselo, da se je predramila vsa vojska in še celo silni kralj Matjaž. Spogledali so se vojaki junaki in so začeli segati po orožju in poskakovati in plesati po prelepi dvorani.

Sam kralj Matjaž je dvignil glavo. Lice se mu je zvedrilo in smehljaje je vprašal dečka:

«Ali še letajo ptice po svetu, ki so črne in bele?»

«Še», je odgovoril deček.

«Potem še ni moj čas», je dejal kralj Matjaž in je zopet naslonil glavo na mizo in je zadremal. In posedla in polegla je vsa vojska po svojih prostorih in je zaspala. Samo junak vojak, ki je pripeljal dečka semkaj, mu je namignil, naj gre ž njim. Med potjo sta prišla do velike, košate lipe.

«Na, vzemi tole za spomin», je dejal junak vojak, je odlomil drobno vejico in jo je dal dečku. «Kadar bo treba, pa jo potresi!»

Vojak junak je izginil, deček pa je stal z lipovo vejico v rokah zopet v prostranem gozdu. Zdaj je naenkrat našel pot in je krenil po njej ter jo je mahnil naravnost proti domu. In glej! Ko je gledal okrog, ko se je razgovarjal z ljudmi in jih jel izpraševati po tem in onem, je spoznal, da je prepeval pri kralju Matjažu celih sedem dolgih let. Čudno se mu je zdelo to, pa se je domislil lipove vejice in jo je potresel. Kolikor listov zelenih na vejici, toliko zlatih cekinov na tleh! Mladič jih je pobral in je zaukal od veselja. Šel je v svoj rodni kraj in si je postavil domačijo, lepo domačijo, kakršne ni bilo daleč naokrog. Lipova vejica, ki jo je dobil pri Kralju Matjažu, pa je ostala pri njem, dokler je živel na tem svetu.

IVAN ZOREC:

PRAVLJICA O UMETNIKU.

o majhnega kmeta je nekoč že v mraku prišel truden in reven popotnik in je prenočil pri njem.

Spal je in spal in se je nenadoma prebudil.

Glej, soba je bila svetla kakor bi sijala vanjo vsa nebeška solnca sama.

Sredi sobe so stale tri lepe mlade ženske. Telo jim je bilo vitko in lepo, da ni moči povedati; lica so bila gladka in bela in rdeča, kakršnih še ni zlahka videlo človeško oko; lasje so bili dolgi in težki in rumeni kakor samo suho zlato; obleka pa jim je bila kakor cvet lilij in jim je segala do samih tal.

Popotnik je gledal, gledal in ni vedel, ali se čudi ali ga je groza.

Prva ženska je spregovorila in glas ji je bil nežen in mehak in sladak kakor mila struna, — spregovorila je in je dejala:

«Deček, ki se je rodil nocoj to noč pod to streho, — naj bo kmet. Težko in s trudom naj si služi kruh in naj trpi kakor trpi njegov oče in kakor je trpel njegovega očeta oče. Spravljen z Bogom in z ljudmi naj umrje mirne smrti, ko dočaka starost sedemdesetih let.»

Oglasila se je druga ženska in glas ji je bil zvoneč in božajoč kakor daljno brnenje čistega srebrnega zvona, — oglasila se je in je rekla:

«Ne; ne kmet, — trgovec naj postane in velikega bogastva naj si nabere. Za svoje zaklade naj se boji in trese vse življenje; naj nima miru in počitka in vest naj ga peče za krivice, ki jih je prizadjal revnim ljudem. A ko doživi starost petdesetih let, naj ga roparji oropajo in ubijejo.»

Tretja ženska je iztegnila obe čudnolepi, ko marmor svetli in beli roki predse kakor bi blagoslavljal, ustnice so ji zadrhte, glas pa ji je bil tih in otožen kakor umirajoča pesem v daljavi in pojemajoč kakor trepet drobnih mušic nad cvetno trato, — zadrhtela je in je odločila:

«Ne kmet in ne trgovec, — umetnik naj bo. Življenje naj mu bo bridkost, v revščini in preziranju naj se bojuje za svoje misli in vzore, ki mu jih je vsadil in vdihnil Bog sam, še preden je bil rojen. Trnjev bodi venec njegove slave, ki je bodi deležen šele po smrti. In ko bo dopolnil trideset let in leto in dan, naj zapuščen in v revščini umrje od vsega hudega. — Tako bodi!»

«Tako bodi!» je soglašala prva.

«Tako bodi!» je pritrčila tudi druga ženska.

In svetloba je utrnila, s svetlobo so izginile vse tri lepe mlade ženske.

Drugi dan se je popotnik pripognil nad otrokovo zibko in se razjokal. O bajnih bitjih, ki jih je bil ponoči videl in slišal, in ki se imenujejo rojenice, ni nikomur povedal nobene besede.

2.

Dečku, ki je bil rojen tisto noč, je bilo ime Milivoj. Milivoj je bil priden in učán otrok. Starši in učitelji so imeli veselje z njim.

Ko je bil v desetem letu, je postajal zamišljen.

Vsa narava mu je pela, krotke sape so mu odnekod prinašale čudne in vabeče glasove. V hosti so ga obletavali žgoleči ptički in zdelo se mu je, da razume njih veselo pesem. Gledal je v bele oblake, ki so se vozili po visokem nebu, čudil se skočni veverici, loveči se v spretnih skokih z vršička na vršiček, in je hrepenel za oblaki, za ptički in za vevericami.

Dobil je knjig in je bral čudne in lepe zgodbe o zakletih kraljičnah in o hrabrih kraljevičih, o bajnih daljnih deželah in o belih mestih ob buččem morju.

In v srcu mu je začelo še bolj rasti neznansko hrepenenje po lepoti krajev, ki jih ni še videl. Zamišljen in otožen je bil zmerom bolj.

«Kaj ti je, Milivoj?» sta ga v skrbeh izpraševala oče in mati.

Milivoja je bolela v mlado srce velika bridkost, ki ji ni vedel ime-na in je ni znal dopovedati.

* * *

Zgodilo pa se je tisti čas, da se je spet oglasil ravno tisti popotnik. Milivoju je pogledal v globoke in sevajoče oči in se mu je bridko nas-mehnil.

«Ves svet te čaka,» mu je rekel; «čaka te, ker si mu namenjen od vsega začetka.»

«Kje je svet?» je zadrhtel Milivoj.

«V vedi, v umetnosti, povsod.»

Milivoj ga ni razumel.

«V srcu ti je svet, ki te čaka in ki hrepeniš po njem. Ko bo dopol-njeno, kar ti je usojeno, boš spoznal in boš vedel vse.»

«Kdaj bo to?» je plaho vprašal.

«Bo, kadar bo, in takrat boš umetnik.»

«Umetnik — kdo je umetnik?»

«Umetnik je poslanec Božji. Iz njega govori Bog sam in oznanja lepoto, ki jo je dal svojemu stvarstvu.»

«A kdo si ti?» je dvomil.

«Deseti brat, človek nemirnega potovanja in žalostne usode», je de-jal čudni popotnik in je odhitel po cesti.

Milivoj pa je stekel za njim in ga je prosil:

«Deseti brat, povej mi še kaj o umetniku.»

«V knjigah in v svetu boš zorel in našel spoznanje», je rekel deseti brat, poljubil Milivoja na čelo in naglo odšel.

Milivoju se je zdelo, da je razumel desetega brata.

* * *

Oče je vzel Milivoja z domačih trat in ga je dal v učene šole.

Milivoju se je tožilo po tihem domu, po tratih in hosti, po ptičkih in vevericah. Ali knjige, ki se je iz njih učil, so mu odpirale velik svet. Pravile so mu o življenju v starih časih in o čudovitih lepotah daljnih dežel, o vedi in umetnosti učenih in slavnih ljudi, o skrivnostih in zakladih velike prirode in o še neznanih svetovih vesoljnega vsemirja.

In čim več je vedel, tem večje in silnejše so mu bile želje; bolj ko je rasteł, nemirnejše mu je bilo srce.

Odkod mu je bil veliki nemir?

Nedopovedani dar, že ob rojstvu mu dodeljen od Boga samega, skrivnostni dar, ki ga je posvečal v tenkočutnega umetnika, je zoreł v njem in mu je koprnel iz mehkega srca. —

3.

Milivoj je iskal resnico. Čutil je, da mu je ves poklic v iskanju in oznanjevanju resnice in pravice.

Ko se mu je zdelo, da je našel tudi sebe, kakršnega se je gledal v zamišljenih sanjah, je naenkrat segel po peresu.

In na beli papir so mu drhté vrele mehke, vroče pesmi o lepoti in dobroti življenja, o ljubezni do naroda in do človeka ter o bratstvu in prijateljstvu vseh ljudi, da bi bil ves svet ena sama delavna in mirna družina.

Krivičniki, ki so živeli ob grehah napuha in lakomnosti; mogočniki in očitni sleparji, ki se jim ni smislilo zaslužnjeno ljudstvo; nevedneži in nevošljivci, — vsi, ki ga zaradi svojega pokvarjenega srca niso mogli ali hoteli razumeti, so zmajevali nad njim in so ga razglašali za človeka zmot in škodljivih, zmešanih sanj.

Milivoj pa se je skrival pred njimi v svoj hram, trpel je lakoto in je bil žalosten in nesrečen.

V daljne dežele je nazadnje šel iskat sreče in radosti. Iskal je in iskal in je hodil in se vozil za njima po dolgih cestah in po neskončnem morju in ju ni našel. Vse karkoli ima svet lepega in čudovitega, je videl in preživljal, ali nemira v svoji mehki mladi duši ni mogel udušiti. V srcu ga je pekla in bolela otožna misel na daljno domovino, ki jo je ljubil z žalostjo in bridkostjo.

O domovina, kako daleč si in kako si lepa in moja! —

Milivoj je šel in se je vrnil v domovino. Spoznal je tudi to, da ji mora služiti zvesto in vdanc, čeprav bi mu od vsega hudega počilo srce.

* * *

In godilo se mu je še huje kakor kdaj prej. Dostikrat ni vedel, kdo mu bo dal jesti in kam bo položil svojo trudno glavo.

Velik revež je bil, ali vdal se ni; vztrajno in brez strahu je izpolnjeval vzvišeno nalogo po Bogu obdarjenega pesnika.

Duh mu je bil zdrav in veder, telo pa slabotno in betežno.

Nazadnje je zbolel. Dobri ljudje so ga pobrali in prenesli v bolnico, ko je dopolnil trideset let in leto in dan.

K njegovi postelji je naenkrat stopil star popotnik, deseti brat.

«Glej, dopolnil si», je rekel deseti brat in mu je položil staro, tresočo se roko na vroče, belo čelo. «Kar si imel, si dal; dal zvrhane mere, kar si bil dobil od Boga. Ni ti bilo za to priznanja ne plačila. Ali lahak ti bo račun s tvojim Bogom.»

«Kdo si, ki mi gledaš v srce? Ali nisi deseti brat?»

«Brat sem ti in te spremljam od zibke do konca. Pojdi zdaj v raj ljubezni, dobrote in lepote, ki si o njih sanjal in ki si jih oznanjal. Pojdi v miru, — v svojih velikih in čistih delih boš živel.»

Milivoj se mu je nasmehnil in je umrl.

LEV N. TOLSTOJ:

NAJBOLJŠE HRUŠKE.

(Prevedel A. Gradnik.)

eki gospod je poslal slugo kupiti najbolj okusnih hrušk. Sluga je prišel v štacuno in vprašal po hruškah. Trгоvec mu jih je dal; ali sluga je rekel:

«Ne, daj mi najboljše.»

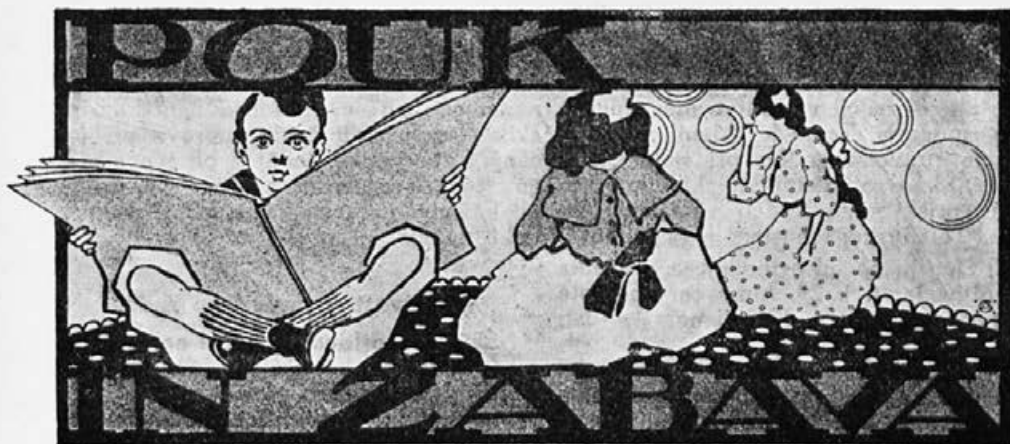
Trгоvec je rekel:

«Pokusi eno; prepričaj se, da so okusne.»

«Kako bom vedel — je rekel sluga — da so vse okusne, če pokusim samo eno?»

Okusil je nekoliko od vsake hruške in jih prinesel gospodarju. Tedaj ga je gospodar zapodil iz službe.

Stanovi v srednjem veku.

V srednjem veku so uvedli Nemci tudi pri nas fevdalno sestavo. Fevdalna je latinska beseda, ki prihaja od sorodne besede fevd. Fevdi so se imenovala posestva, katera je delil med plemiče kralj ali deželni knez, čigar last je bila vsa zemlja. Po fevdalni ustavi so razločevali poleg duhovskega še tri stanove, in sicer: plemiče, svobodne ljudi in robove.

Plemiči so bili vsi oni, kateri so dobili od kralja ali deželnega kneza kako posestvo ali državno službo in so bili zato dolžni pokorščino in zvestobo svojemu gospodarju. V vojni so morali priti na pomoč z določenim številom «vojaških hlapcev» deželnemu knezu, ki je bil pri nas oglejski patrijarh in pozneje tudi goriški grof. Te hlapce so nabrali plemiči med svojimj podložniki. Vsakih deset hiš je moralo dati po enega oboroženega in z živežem preskrbljenega pešca; ob času velike nevarnosti pa dva. Vojak je bil lahko vsak od 18—60. leta.

Plemiči so stanovali po gradovih in drugih velikih utrjenih poslopjih. Pečali so se z lovom, borenjem, pa tudi z ropanjem. Iz svojih gradov so prežali na trgovce, ki so prevažali blago po slabih cestah.

Plemeniti posestniki so bili varovanci deželnega kneza, pri katerem so opravljali dvorne službe, n. pr. službo kancelarja, komornika, natararja i. dr. Vživali so razne predpravice. Plačevali niso davkov od svojih posestev, soditi jih je smel

samo oni, ki je bil z njimi enakega rodu i. t. d.

Svobodni ljudje so bili oni, ki niso bili odvisni od nobenega plemiča. Pečali so se s trgovino, obrtnijo, umetnostjo in znanostjo. Vedno so skušali prebivati v mestu, da so se umaknili tlačenju plemičev.

Večina prebivalcev pa so bili robovi. Ti so bili s početka svobodni poljedelci. Ko so pa podjarmili Nemci naše dežele, so dali njihova posestva tujim plemičem v last, ki so tako postali gospodarji prej svobodnih kmetov. Za nje so morali sedaj zemljo obdelovati in jim robovati. Sami pa so le toliko vživali od svojih posestev, kolikor so potrebovali za svoje življenje.

Plemiči so navadno ravnali surovo in neusmiljeno s svojimj podložniki. To je bilo tem huje, ker so bili plemiči večinoma tudi njihovi sodniki. Z robovi so delali kakor z blagom, ki se kupuje, prodaja, zamenjuje, zastavlja, ali pa tudi daruje. Robovi niso smeli brez dovoljenja svojih gospodarjev sklepati pogodb, ne pričati pred sodnijo in ne delati oporoke. Zeniti so se smeli le z gospodarjevimi dovoljenjem.

Okoli srede XV. stoletja je bilo robstvo v naši deželi nekoliko ublaženo po prizadevanju oglejskih patrijarhov. Kadar je hotel gospodar svojega roba osvoboditi, ga je daroval cerkvi. Tej je moral osvobojenec plačevati varuhnino ali pa opravljati različna dela.

Vse razmere med plemiči in robovi so bile urejene z zakonom. Pripetilo se je tudi, da je šel kdo prostovoljno v robstvo ali se izročil v varstvo mogočnejšega gospodarja. Tedaj je sklenil z gospodarjem pravo pogodbo pri notarju. N. pr. 14. kimovca 1306. l. sta sklenila v Čedadu goriški vikar Kancijan in nek Henrik s Tolminskega naslednjo pogodbo:

1.) Henrik bo od prihodnjega praznika sv. Mihaela, t. j. 29. kimovca, eno leto skupno stanoval s Kancijanom v isti hiši;

2.) kadarkoli bo Kancijan zapovedal Henriku, naj gre ribarit, loviti divjačino ali ptice, ali naj opravi pohišne posle, si bo Henrik prizadeval to izvršiti, kolikor mogoče natanko, in kar bo na lovu ali pri ribarenju dobil, izročil bo vse Kancijanu, ter varoval njegovo premoženje;

3.) Kancijan bo Henrika spodobno hranil, oblačil in obuval in ga po dogovorjenem obroku nagradil za njegovo delo in trud, kakor se mu bo zdelo dobro in primerno.

Po S. Rutarju, Marko Simonov.

Dragi principi.

Ako se je v minulih časih rodil v Franciji princ - prestolonaslednik, je bil takoj po rojstvu izroččen številnim gospem, ki so imele nalogo skrbeti zanj. Na čelu teh gospa je bila plemenitašinja, ki je imela zopet več služabnic. Princ je imel do jiljo, ki je bila tudi plemenitega rodu. Razen tega je služilo princu devet služabnic, dva služabnika, perica, zdravnik in več služabnikov - tekačev. Ko je princ dovršil četrto leto, so dodali njegovemu dvoru učitelja, ki ga je učil čitanja in verstva. Po sedmem letu so ga rešili nadzorstva gospa in dodelili so mu governerja, dva podgovernerja, učitelja in dva plemenitaša, ki sta ga morala spremljati pri vsakem koraku. Razen tega so bili v njegovi službi: spovednik, štirje služabniki, dva vratarja, zdravnik, ranocelnik, puškonosec, brivec, učitelj lepomisja, risanja, plesa in tako dalje; tako, da je tvoril prinčev dvor že majhno četo zvestih služabnikov.

Tepežni fant.

V starih časih ni smel biti noben princ nikoli tepen. Da pa prej-

me zaslužen kazni, so dodali princu kakega tovariša, ki se je moral z njim učiti in igrati. Če je napravil princ kako neumnost, ali se ni dobro naučil latinskih glagolov, ali če je napravil pri pisanju kako packo, tedaj je bil tepen njegov tovariš namesto njega. Princ pa je bil kaznovan s tem, da je moral gledati, kako tepejo njegovega tovariša po nedolžnem.

Zanimivosti o kokošjem rodu.

Neki naravoslovec je začel nekega večera vpitje iz kokošnjaka. Odšel je v kokošnjak in opazoval sledeče:

Star petelin je neuusmiljeno obdelaval s svojim kljunom kokljo, ki je bila skočila na droge, kjer so kokoši navadno prenočevale. Kljuval in suval jo je toliko časa, dokler ni skočila na tla. Tu so čivkala drobna piščeta in se tresla od mraza. Takoj, ko so zagledala svojo mater, so območnile in se stiskala k njenim nogam, upajoč, da jih mati pokrije s svojim perjem. Ali koklja se je bila naveličala svojih dolžnosti — skočila je spet na droge in se pridružila svojim prijateljicam — kokošim. Takoj so piščeta začela spet čivkati in prositi. In takoj je tudi petelin prilomastil h kokoši in jo kljuval in kljuval, dokler ni skočila z droga na tla med svoje otroke. Ali kokoš je bila trmasta. Skočila je vedno zopet med svoje družice. Petelin pa tudi ni hotel odnehati. In tako je morala kokoš vedno znova med svoja piščeta. Dolgo se je to ponavljalo. A končno se je petelin naveličal: spoznal je, da si kokoš ne da dopovedati, ne z lepa, ne z grda. Skočil je sam med piščeta. Oponašajoč vabljenje koklje, jih je privabil k sebi in jih pokrtil s svojim perjem. Sedaj so piščeta obmolknile in v kokošnjaku je zavladal mir.

Težka naloga.

Postavi zrcalo navpično pred se na mizo. Pred zrcalo pa položi na mizo polo belega papirja. V desno roko vzemi svinčnik, v levo pa lepenko ali kos navadnega papirja. Lepenko, ali papir v levi roki drži tako pred se, da zakriješ papir na mizi, ki ga vidiš samo v zrcalu. Sedaj glej v zrcalo in poizkusi narisati na bel papir kvadrat z obema diagonaloma.

Pridni šolar.

Zlato solnce posijalo
mlado jutro pozdravljalo.
Petelinčki so zapeli
drobni ptički zažgoledi.
Šolarček je torbo vzел
in je v šolo šel vesel.
Šole nikdar ni mudil
in se pridno je učil.
Oče mati sta vesela
res zelo ga rada imela.
Šolarček je mož postal
in je novo mašo bral.

Spesnil: Ivan Bidovec,
Trst, 4 r. gimn.

Vrabcе in taščica.

Zima je. Sneg je debelo zapadel. Otroci se sankamo tam za gričem. Ubogi ptički skakljajo po oknih, pobirajo drobtinice, ki jim jih nastavljamo. Ko sem zjutraj vstala, natrosila sem nekaj mrvic na okno. Kmalu pride vrabcе, ter požrešno hiti pobirati. Za njim priskaklja mala taščica. Oba pridno pobirata. Nankrat se razjezi taščica na vrabcа, misleč, da ji vse pobere, začne ga kljuvati, mu ruvati perje, tako da ji vrabcе komaj uide. Taščica pa zopet za njim. Tam se prepirata. Med tem pa pride tiho drugi vrabcе, in pobere vse, kar je bilo na oknu. Nato pride taščica nazaj, in zakriči fič, fič, ker ni bilo na oknu nič.

Kosovel Cvetka, Osek.

Naš sneženi mož.

Sredi meseca januarja smo dobili sneg, ki je prav dobro obložil travnike, polje

in log. Veselila sem se, ko sem videla, kako letajo beli sneženi metulji.

Ko je nekoliko ponehalo, smo vdrli otroci iz hiš na prosto in se pričeli kepati. Tu je bilo veselja na kupe. Naredili smo tudi starega sneženega moža.

Delali smo vsi, deklice in dečki.

Imel je sivo brado, črne vpadle oči, glava mu je bila težka, v ustih je držal pipo, a s težkimi rokami se je opiral ob mogočno gorjačo.

Ubožec je bil star. Niti toplo solnce, ki je prisijalo mu ni služilo. Vidno se je pričel tresti, bolj in bolj. Slednjč mu je spodrsnilo in revček se je zgrudil; spalval je v bližnji jarek in ni ga bilo več.

Povedati moram še, da se imenuje moja vas Snežatno in bralci bi mislili, da tu vedno sneži. Temu pa ni tako. Sneg in vas Snežatno si nista nič v sorodu. Vas je dobila ime po senožetih, ki so se prostirale tu okrog.

Terkuč Slavica

učenka 3. razreda lj. šole v Kojskem.

Moj psiček.

Imam lepega, snežnobelega psička. Tako je srčkan, tako lep. Ima dolgo kodrasto dlako, špičast gobček in lepe velike črne oči. Zelo igračast je moj kužek. Kadar se mu ukaže, stoji sam v kotu na dveh tačkah in celo dolgo časa. Kadar kaj prosi, se pa kar sam postavi na dve nogi ter čaka, da se ga usmilim in mu kaj dam. Posebno prijateljstvo ga veže do naše male mucke. Vedno sta skupaj, se igrata, skačeta, jesta in počivata. Poseb-

no rad gre na sprehod. Kadar se odpravljam iz hiše, pazljivo čaka, da ga vzamem s seboj in ves čas skače od veselja. Toda pred božičnimi prazniki bi bil revček kmalu poginil. Preveč se je najedel mesa in kosti. Vsem jako ugaja moj psiček. Imenujem ga «Koko».

Lea Kontelj
iz Sežane — 5. razred.

Pravljica o treh palčkih.

V nekem gozdu so živeli trije palčki. Bili so majhni kakor palec.

Ko so šli nekoč po gozdu, so zagledali veliko veverico, ki je dolbla oreh. Eden palčkov ji je rekel: «Ljuba veverica, daj nam oreh, ker smo tako lačni.» Veverica pa se jim je smejala in je skakala dalje po smrekah.

Palčki so šli naprej in zagledali orla, ki se je vjel v zanjko. Orel jih je naprosil: «Ljubi prijatelji, rešite me te nesrečne zanjke». Eden palčkov je hitro splezal na drevo in rešil nesrečnega orla. Orel mu je dal za dobroto pero in rekel: «Kadar me boš potreboval, vrzi pero kvišku in jaz bom pri tebi».

Palčki so šli dalje in našli zlato pero. Kar jim je prišla nasproti vila in jih vprašala: «Ljubi palčki, ali ste našli zlato pero?» Palčki so ji pritrdili. Vila jim je dala za to dobroto lepo piščalko, s katero se ukroti vsako hudo žival.

Palčki so šli naprej in prišli do potoka. Tam so našli lep zlat zobček. Kar je priletela bela miška in jih vprašala: «Ljubi palčki, ali ste našli kak zobček?» Eden palčkov je segel v žep in potegnil iz njega lep zlat zobček. Miška jim je dala tri bele dlake in jim rekla: «Kadar boste hoteli odpreti kaka vrata, zmanite te tri dlake trikrat med prsti in jaz vam jih bom odprla.»

Palčki so šli dalje in prišli do gradu, ki je bil sezidan na visokem, strmeh robu. Ko niso mogli do njega, so se spomnili orlovega peresa. Zagnali so ga kvišku in prišel je orel in jih nesel pred grajska vrata. Tu so se spomnili dobre miške in zmeli njene dlake trikrat med prsti. Miška pritekla iz luknjice in jim odprla vrata.

Stopili so v grad. Na mramornati mizi je ležala kraljeva krona, poleg mize pa je ležal velik lev. Ko jih je ta zagledal je zarjovel, da se je stresel ves grad. Vsi prestrašeni so se spomnili viline piščal-

ke. Najstarejši palček je zapiskal na njo in lev je bil krotak kakor še nikoli.

Nato so deli najstarejšemu palčku krono na glavo in bil je kralj.

(To pravljico mi je povedala mamina mati, ki jo je slišala na paši, ko je bila pastirica.)

Zapisala Gnezda Karolina
učenka 6. šol. leta v Sp. Idriji.

Moj dežnik.

Moj dežnik je bil nov približno pred 15. leti. Najprvo ga je rabila mati, potem pa ga je dala meni. Sedaj ni več lep. Prej je bilo njegovo blago črno, ali sedaj je postalo rjavo. Ima tanko železno palico in je brez kljucke, ker sem jo nekoč zgubila. Imela sem ga velikokrat, kadar je deževalo, ko sem šla v šolo in na Gore nad Idrijo po mleka. Sedaj je pa že tako obrabljen, da je komaj še dežniku podoben; zato mi bodejo mati kupili novega.

Lapajne Marija
učenka IV. razreda v Idriji.

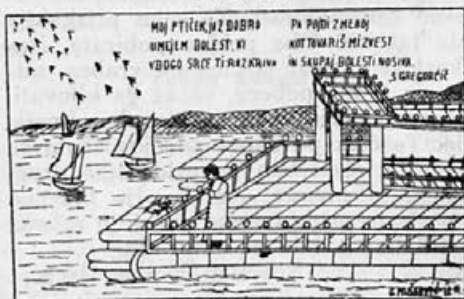
Brezplačna ježa.

(Resnična zgodba.)

Pred nekaj leti je šel po ozki goriški ulici gospod. Kar pridrvi za njim velika svinja, ter mu hoče skozi korak. Gospod je bil majhen, svinja velika. Hoteč skozi korak, ga je privzdignila in nesla po vsej dolgi ulici. Gospodek je kričal na ves glas. Ljudstvo je hitelo vkup. Ko so pa videli, kako nese svinja možica, so se smejali do solz. Pa so vstavili slednjic svinjo in rešili prestrašenega gospoda.

Slokar Hermina.
učenka II. razreda v Lokavcu.

RISBA.

Narisala G. Muškovič, učenka VI. raz.
pri Sv. Jakobu.

Zastavica v podobah.

♦♦

Križ.

		1	3				
		a	a				
		a	a				
1	b	b	c	c	e	e	2
3	g	g	g	l	o	o	4
		r	r				
		z	z				
		2	4				

Sestavi te črke tako, da čitaš od 1 do 2 mesto v Jugoslaviji, od 3 do 4 pa mesto v Julijski Krajini.

♦♦

Uganke.

Kaj je to:

1.

Trije gluano jožejo,
jožejo in trepečejo,
ker jih za kite vlečejo,

2.

Podnevi je polno mesa,
ponoči ob stolu zija.

Priobčil Maks Furlan iz Škednja.

♦♦

Razpis nagrade: Izšrebani rešilci dobe primerno nagrado.

Rešitev ugank v februarški številki „Novega Roda“

12	14	4
2	10	18
18	6	8

Čarovnik
Cicibanus, ik
Cicibanus.

Uganke:

1. Hlapec je postavil po štiri steklenice v vsak kot, v sredo vsakega roba pa po eno.
2. Dež — voda.
3. Mlin.

Vac uganke so rešili: Metlika Maks, Bajec Vekoslava, Šuman Ljubomira, Godina Velimira, Pečenik Marija, Simončič Hinko, vsi iz Škedenja; Štoka Angela s Proseka; Guštin Danilo z Opčin; Regent Cvetka s Kontovejca; Stančič Zora s Sv. Jakoba; Valič Maksimiljan iz Postojne; Pirc Branko, Rutar Marija, Škrt Milana, Golja Peter s Sv. Lucije; Šinkovec Marica iz Idrije; Mirko Kariž iz Rojana.

Samo nekatere izmed uganek so rešili: Iz Nabrežine: Gruden Valerija, Martellotti Angel, Caharija Dragica. — S Sv. Jakoba: Breznik Stefi, Nepulhan Hinka, Rolih Ida, Vatovec Anica, Škllan Zorka, Tominc Slavka, Kočevar Amalija, Toškass Karolina, Bandel Vida, Sanič Marij, Čeh Branislava, Verčon Karel, Kariž Hilarij, Šuligoj Alojz. — Iz Dutovelj: Tomičič Stanko. — Iz Škedenja: Zerjal Simplisija. — Iz Idrije: Novak Marica, Kogej Emilija, Tušar Anica, Kogej Ladislava. — Iz Koprive: Šonc Vladko. — Iz Plave: Kralček Anton. — Iz Slivnega: Kralj Marija in Ida. — Iz Barkovelj: Čok Anica, Pertot Jelica in Vlasta, Pahor Vidz, Starec Vojka, Martelanc Drage, Ferluga Albina, Martelanc Albina, Martelanc Dragica, Ferluga Rafaela, Štuka Angela, Pertot Zorka, Tomadin Josipina, Pertot Vida, Pahor Viktorija, Vitez Marija, Pertot Aleksij, Vitez Andrej, Pertot Marija, Piščanc Marta, Pogorelec Sergij, Uršič Vladko, Čuban Eleonora, Spilar Olga. — Iz Praprota: Ziderič Marija. — Iz Prvačine: Gregorič Frančiška, Černe Stanko in Dragotin. — Iz Novakov: Bizjak Viljem. — Z Opčin: Danev Ludvik. — Iz Postojne: Ruša Šrajeva, Fidel Stanko, Žakelj Ludvik, Kovač Ivan in Franc, Milavec Pavlina. — Iz Tolmina: Tuta Venceslav, Urbančič Branimir, Štrekelj Ladko. — Iz Komaa: Puntar Emil, Šuc Milan, Kukanja Danilo in Valter, Okretič Vladko in Albin, Bezek Karmela, Godnič Albin in Andrej in Marica, Kovačič Karol, Godnič Ignac, Mahovec Josip, Slavec Angela. — Iz Gorice: Podgornik Milica, Danica in Vida. — Iz Rojana: Vidmar Emil, Sedmak Polikarp, Pahor Danilo. — Iz Ricmanj: Zubis Ernesta, Žuljan Viktorija. — Iz Lokey: Winkler Ferdinand. — Z Ubeljskega: Silvar Ivanka, Premrov Gustica. — Iz Šempoljske: Kralj Anica, Škrk Marija, Keršovan Angela. — Iz Kojškega: Matjac Olga, Jakin Pavlina, Maraž Rozalija, Kumar Hermina. — Iz Sealjana: Peric Amalija. — Iz Lokavca: Slokar Angela, Kavčič Angel, Slokar Hermina, Lokar Štefanija, Kavčič Marija, Bopstelj Justina, Soban Ana, Kompara Celestina, Soban Olga, Blažke Alojzija, Čibej Marija. — Iz Starosela: Kranjc Frančiška, Skočir Valerija, Urbančič Milka, Stih Tončka. — S Sv. Lucije: Vitek Albin, Cverčnik Peter, Kovačič Ivan, Jeklin Bogomir. — Iz Sovodnj: Tomičič Rudolf. — Iz Vipolke: Krmuc Radovan.

Izžrebana je bila:
Godina Velimira iz Škedenja.

Prejeta v dar:
Spominski album.